

Galaction VEREBCEANU
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

UN MANUSCRIS AL *SINDIPEI*
DE LA SFÂRŞITUL SECOLULUI
AL XVIII-LEA. TEXT (I-3*)

A manuscript of *Sindipa* of the late 18th century.
Text (I-3)

Abstract: This edition focuses on providing for specialists the manuscript's text announced in the title, one of many Romanian versions of the popular novel, entered in our literature from the early 18th century, under the abbreviated name of *Sindipa*. The writing, little known in the specialized literature, dating from 1798, was copied by Ioan Crăciun from Ștefănești, Dorohoi; it is contained in a Romanian manuscript (elevation 824) from the *Grigorovici* fund of the State Library of Russia (Moscow) and has a volume of 101 pages.

Keywords: copy, grapheme, manuscript, letter, sound-type, text.

Rezumat: Ediția urmărește scopul de a oferi specialiștilor textul manuscrisului anunțat în titlu, una din numeroasele versiuni românești ale romanului popular, pătruns în literatura noastră la începutul secolului al XVIII-lea sub denumirea prescurtată de *Sindipa*. Scrierea, puțin cunoscută în literatura de specialitate, datează din 1798, a fost copiată de Ioan Crăciun din Ștefănești, Dorohoi, se conține într-un manuscris românesc (cota 824) din fondul *Grigorovici* de la Biblioteca de Stat a Rusiei (Moscova) și are un volum de 101 file.

Cuvinte-cheie: copie, grafem, manuscris, slovă, sunet-tip, text.

Spunire pildii cuconului

- Era trii neguțitori tovarăș și mearsără²⁰⁰ întru un târg pentru negustorie tustrii. Și dacă intrară în târg, prinsără gazdă la o fimei bătrână de cinste și zisără:
– Să mergim²⁰¹ la feredeu.
Și să gătiră. Și ave fiștecare câte o pungă de bani și-ș pecetluiră cineș punga cu pecetea sa și le dediră trusteli în mâna babii, pungile, și zisăsră:
79 – Maică, puni aceste 3 pungi²⁰² în lada ta și încuie // și, până nu vom fi iar noi trusteei, să nu cumva dai banii la vreunul din noi.

* Vezi „Philologia” 2017, nr. 1-2, p. 35-55; nr. 3-4, p. 67-89.

²⁰⁰ Scris: m' (r)s r .

²⁰¹ Scris: merci m.

²⁰² Scris: p¶(n) i : G; cf. ms. 3184: 3 pungi (58).

Și luo baba banii și-i pusă în ladă și²⁰³ încuie lada, iar negustorii purceasără să meargă²⁰⁴ la feredeu. Și dacă să depărtară de la gazdă ca de o zvârlitură de piață, și-au adus aminte de chieptine că n-au luat și întoarsără pre unul din tovarăș la babă să ie cheptinile²⁰⁵ lor, iar acela ci să întoarsă zisă:

– Așteptați aice până voi veni și eu.

Și cei doi zisără:

– Du-te, că te vom aștepta aice.

Iar acel negustoriu, dacă să întoarsă la babă, zisă:

– Maico, am venit să-m dai acele 3 pungi, că m-au trimes tovarășii miei, și ei stau în drum de mă așteaptă¹⁰⁸.

Iar baba zisă:

79^v – Dar cum să-t dau eu și te banii, că voi așa zis că, până nu-t fi trusteei / tovarășii, să nu-i dau, și acum ai venit tu săngur, nu-t dau nicio pungă.

Iar acel negustoriu zisă:

– Maico, ieș cu mine până afară și-i vei vide că mă așteaptă¹⁰⁸ în drum, și ei m-au trimes să-m dai pungile.

Iar baba ieși până afară și-i văzu și pi acei doi așteptând în drum. Atunce zisă iar:

– Blem în casă și-m dă bani.

Și nu luo chieptinile la care vinisă cel ce cere banii de la babă cu vicleșug. Apoi strigă cătră tovarăș de-l auziră și zisă:

– Nu vra maica să-m de.

Iar acei doi gândiră că nu vra baba să le de chieptinile și strigară din drum:

– Dă-i, maico, dă-i, că noi l-am trimes.

Iar baba, dacă auzi și pre acei doi zicând: „dă-i, maică, dă-i, că noi l-am trimes”, 80^r iară e scoasă pungile din ladă și le dedi la neguștoriu, // și el luo pungile și purceasă spre cei doi, iară acei doi, dacă-l văzură că vine, ei purceasără înainte vorbind, iară cel ci luo banii apucă pi altă uliță și fugi și să ascunsă cu banii, iară cei doi căutară înapoi să-l vază viind și nu-l văzură ci să făcu și atunce să întoarsără înapoi la babă și zisără:

– Ci să făcu tovarășul nostru?

Iară baba zisă:

– Au luat pungile și au purces acolo unde stați de-l așteptați, când așa strigat să-i dau banii.

Iară ei zisără:

– Ci grăiești tu, babo, dar că noi am strigat să-i dai chieptinile, iar nu banii.

Au nu ț-am zis noi: până nu vom fi trusteei, să nu dai banii nici la unul?

Dar baba zisă:

– Dară, iacă, el n-au cerut chieptinile, ci el au cerut banii. Și pentru aceea am 80^v ieșit eu afară și nu vrem / să-i dau și apoi așa strigat și voi să-i dau și eu, auzind că ziceș „dă-i, dă-i”, eu i-am dat banii.

²⁰³ Scris: ă.

²⁰⁴ Scris: s m' (r)g .

²⁰⁵ Scris: kee(p)æi ni l e.

Iară acei doi neguțitori, auzind aceste cuvinte de la babă, foarte să mâhniră și-s făcură voie rea și îndată luară pe babă și o dusăra la giudecătoriul târgului și spusă lucrul acista cum au fost cu mare jale, iar giudecătoriul zisă:

– Dă banii, babo, oamenilor cari i-au dat.

Iar baba zisă:

– Doamne, eu i-am dat banii.

Iară ei zisără cu giurământ:

– Nicidcum, doamne, nu ne-au dat nimică.

Și spusără neguțitorii domnului toată poveste cum au fost pricina, iar domnul zisă:

– O, muiere, nu mai șuvăi, ci dă banii oamenilor, că cu gre urgie te voi pedepsi, nu mai lungi vorba, de vremi ci și tu îm spui săngură că, când ți-ai dat banii pe mâna ta, au zis ei: „Să nu cumva dai banii la unul până // nu vom fi trustee”, și apoi ^{81r} acum spui că i-ai dat numai la unul. Ci iată că-ți poroncesc acum: lasă-ți vicleșugul și dă banii acum degrabă.

Atunci purceasă baba însăspăimată și plângе cu amar, iar neguțitorii zice:

– Dă-ne banii și nu mai plângе, vezi că acum ți s-au scurtat, ți s-au încuiet tot vicleșugul, dă-ne banii după poronca domnului.

Iar fimeia plângе și să väieta în gura mare și zice:

– Săracan de mine și bicisnica de mine! Ce voi să mă fac?

Și așe mergând acasă, o întâlni un cucon mic ca de cinci ani și-i zisă:

– Ce plângi, fimei, aşa tare și cu amar?

Iară e zisă:

– Lasă-mă, fătul meu, nu mă mai întreba cum plâng bicisnicie me și întâmplare ci mi s-au întâmplat astăzi cu cei doi oameni ci stau de mă așteaptă¹⁰⁸, ia vezi-i acole înainte. / Iar acel cucon încă mai tare începu a o întreba să-i spuie lui ca să știe ^{81v} ci-i este pricina jăllii ei; și o apucă de mână acel cucon pe fimeie și nicidcum nu o lăsa până nu i-a spune toată pricina, și-i zisă:

– Întru adevăr să-*m* spui.

Iar fimeia, văzind că nu să poate măntui de dânsul, ea spusă toată pricina ei aceluui cucon mic și viu să purceagă, că sta neguțitorii de o așteptă și o chema să vie mai degrabă, iar acel cucon iar o propri și-i zisă:

– Dă-*m* un ban, maico, să-*m* cumpăr nuci, și eu te voi învăța ci-i face să te izbăvești de această pagubă și întâmplare.

Iar baba zisă:

– Fătul meu, da-*ți*-oi²⁰⁶ bucuroasă, numai, de po⁷, izbăvești-mă de frică și de primejdie ce me-u venit // asupră, că eu banii i-am dat, după cum ți-am spus, la tovarășul²⁰⁷ acestor ^{82r} doi, și acum domnul m-au dat platnică să plătesc și la aciști doi banii deplin; și, di i-aș ave ai mii, încă i-aș da, numa să mă izbăvesc, că mă tem, că au zis domnul judecătoriul că cu moarte mă va pedepsi de nu-i voi plăti banii to⁷. Si acmu eu am rămas măntuită de viață me din lume aceasta și n-am nicio nădejdi, fătul meu, ci, fătul meu, de știi ceva și poți, izbăvești-mă.

²⁰⁶ Scris inițial de po, apoi e a fost modificat în a, iar po, barat.

²⁰⁷ Scris: æovar ¶ ¶(1).

Atunce zisă acel cuconăș:

– Întoarci-te înapoi la domn și-i chiamă pre aciști doi iar înainte domnului și, dacă veți sta față, să-i zici: „Doamne, ascultă-mă. Aciști și cu altul, al triile, au venit la casa me și să cerșu în găză la mine și, după ci îi priimii eu, ei scoasără trii pungi ^{82v} cu bani / și-i dideră la mine să-i pui în lada me și-m zisără trusări: „Fimei, iată că noi mergim în târg, iar tu să nu dai banii până nu vom veni iar tustrii”. Și atunce zi acistor doi: „Așa au fost vorba noastră?” Iar ei vor zice: „Așa au fost, doamne, noi am zis: până²⁰⁸ nu vom fi tustrii să nu ne de banii nici la unul”. Iar tu să zici: „Doamne, ie-m sama drept: banii sănt la mine, ci nu-i voi da până nu vor veni tustrii tovarășii, precum au fost și întâi când mi-au dat banii, și acum au venit numai doi și-m cer banii, nu pot să-i dau, să meargă să²⁰⁹-și caute și pi celalant și apoi să le dau banii”.

Atunce fimeia, dacă auzi aceste vorbe de la acel cucon, foarte s-au bucurat ^{83r} și îndată chemă pe neguțitorii înapoi la judecă/tor și grăi aceste vorbe ci o învățășă acel cucon, iar domnul căută la neguțitorii cu mânie și zisă:

– Dar de vreme sănguri voi mărturisi că așe au fost vorba voastră că, până nu-ți fi tustrii, să nu de femeia banii, și acimă ați venit numai doi. Rău umblă și cu însălcăciune, mergi și căutați pe celalant și apoi mergi la muierea și cereți²¹⁰ banii și apoi atunce, de nu vi i-a da, eu voi împlini voaoa toții banii.

Și făcându-să această judecată, scăpă femeia și să dusă ră neguțitorii, iar domnul întrebă pe ace femeie:

– O, muiere, cine te-au sfătuit la acist răspunsu ci-l dideș acum așe desăvârșit și neclătit?

Iar femeia zisă:

^{83v} – Doamne, un cucon ca de 5 ani vrâsta / lui, dacă m-au văzut că plângu cu amar, m-au întrebat, și eu i-am spus toată pricina drept și apoi el mă sfătu și mă învăță cum să grăiescă înainte Mării<i> Tale.

Iar domnul numai ci rămasă gândind și minunându-să de minte acelui cucon mic și cu minte întreagă ca de bătrân ci o avea dată de la Dumnezeu.

Și mai spusă și altă pildă zicând:

– Încă mă rog, părintile meu împărate, să-ți mai spun o istorie a întâmplărilor de cele ci să întâmplă în lume și să fac.

Era un neguțitor carile ave obiceiu de făce neguțitorie de lemne mirosoitoare. Și auzind el de la un neguțitor că în cutare loc și oraș foarte cu preț să vându lemnille cele ^{84r} miroso/toare cu mare preț, atunce el îndată luo multe lemne mirosoitoare, acel neguțitoru, și le dusă la acel oraș. Și dacă să apropie la o margine a cetății aceea și stătu până și-ar afla mușterei afară din cetate, iar atunce să întâmplă de trecu pe acole o fată slujnică al²¹¹ unui neguțitor din cetate aceea și să apropie de acel neguțitor și-l întrebă:

²⁰⁸ Scris inițial p r , apoi r a fost modificat în n, cuvântul până, ulterior barat, fiind scris și deasupra rândului.

²⁰⁹ Scris deasupra rândului.

²¹⁰ Scris: erhcii.

²¹¹ Scris inițial a(¶), apoi (¶) a fost modificat în (1).

– Ci om ești și de unde ești și ci fel de marfă ai și au de vândut este?

Iar neguțitorul zisă:

– Eu sănt neguțitoriu și povoara ci o am este de vânzare, tot lemn mirosoitoare.

Iar slujnica marsă degrabă acasă și spusă stăpână-său, iar acel om îndată să sculă și câte lemn^e ave el la casa lui mirosoitoare toate le strânsă și le pusă în foc și îndată să împlui tot locul, prenpregiuru cela, de / mirof frumos și bun. Si, nefiind departe neguțitorul ^{84v} cel cu lemnale cele de vânzare, dacă sămătă, zisă acel neguțitor cătră oamenii care era pre lângă dânsul:

– De mult mirof de lemn mirosoitoare mă împluiu, ian căutaș să nu cumva fi aprinsu cineva lemnul, marfa noastră.

Iar ei zisără:

– Nu este una ca aceasta, că marfa dumitale este foarte cu mare pază de cătră noi.

Iar a dăoza purceasă să între neguțitorul în cetate așe săngur și îndată ii ieși nainte acel stăpân al fetii, carile aprinsăse lemnul cel mirosoitoriu de cu sară, și-i zisă:

– Pohtescu, frate, să stai un ceas să vorbim²¹². Ci om ești și de unde ești?

El zisă:

– Neguțitor sănt și am adus lemn mirosoitoare, că am auzit că să vându cu preț aice²¹³.

Iar acel neguțitor de loc zisă:

– O, omule, cine te-au îndemnat să // aduci lemn de acista rău t̄-au priit, că noi de ⁸⁵ aceste lemn le avem de foc în casile noastre de toată treaba.

Iar neguțitorul cel cu marfa crezu să fie așe, fiindu că de cu sară era tot locul plin de acel mirof, și să măhnui foarte tare²¹⁴, iar acel amăgiu zisă:

– Frate, văd că te-ai măhnit și mi-i milă de tine, ci, de vei vre, vindi-m tot negoțul tău și să nu te las păgubaș, că mi-i milă de tine și-m spune drept cătă este cheltuiala ta cu această marfă până aice, numai drept spune, și eu ît voi plăti să nu fi păgubaș și apoi eu, fiindcă am prietini, oi face chivernisală cu prietenii mii și-m voi scoate cheltuiala.

Iar acel neguțitoriu spusă drept ci au cheltuit cu ace marfă. Si cel de loc zisă:

– Frate, mult / ai cheltuit, ci eu, de vei vre, să-ț dau o tipsie plină ori de ce vei pohti ^{85v} pe ace marfă.

Iar acel neguțitoriu gândi în gândul său: „Ci să fac? Decât să-m rămâie marfa me nevândută, mai bine să fac tocmai și să o dau marfa și pe urmă m-oi socoti cu ci să-m umple tipsie”. Si făcură tocmai cu zapis orici ar cere să-i umple tipsie plină pe acel lemn și-i dedi toată marfa; și o dusără la casa lui acel înșălătoriu și o discarcă, iar acel neguțitoriu ci vândusă negoțul să dusă în târgu și prinsă gazdă la o babă până și-a lua plata pe negoț și până s-a găti de purces. Si dacă să aşază la gazdă, el întrebă pe babă, zisă:

– Maică, cum să vinde lemnul cel mirosoitoriu aice în oraș?

Iar baba zisă:

²¹² Scris: vo(r)bi (n).

²¹³ Scris: ae e.

²¹⁴ Scris: æær h.

86^r – Scumpu, întocma cu // aurul.

Și mai zisă și aceasta:

– Încă îți spun: foarte să te păzești de oamenii cetății aciștie, că sănt foante vicleni și amăgori și nu este cu puțință niciun strein ce vine aice să nu-l amăgească²¹⁵ și să scape fără de primejdie.

Iar neguțitorul, auzindu aceste cuvinte de la babă, le pusă în gândul lui și ieși în târgu ca să vază ceva din obiceiul cetățenilor. Și mărgându, văzu într-un loc 3 bărbați stându și să apropie de dânsii, iar unul îl cunoscu că este strein și-i zisă:

– Omule, vino să ne luptăm din cuvinte și, de mă vei birui cu vorba ta, să faci ce vei vre cu mine, iar de te voi birui, eu să fac ci voi vre cu tine.

Și îndată îl apucă și nu-l lăsa și începură a să prigoni din vorbe, iar acela de loc zisă:

– Iată acum că te biruiesc, stă, nu fugi, că cuvintile mele te biruiră și, după / **86^v** tocmai ci am făcut cu tine, îți poroncesc să bei toată apa mării.

Iar neguțitorul s-au spăriet și sta în mare gânduri și cu frică, că nu-i pute răspunde nimică, fiind om strein, și vru să fugă și nu putu să scape. Iar dintr-acei 3 cetățeni era unul orbu de un ochi și-l apucă și acela pe neguțitor și-l ține tare și-i zisă:

– Tu, omule, ci me-i furat ochiul meu? Că eu avem doi ochi, și tu erai orbu de un ochiu și astă-noapte me-i furat ochiul meu, și-l cunoscu la tine, ci ori îm dă ochiul, ori te voi duce la judecată ca pe un tâlhariu.

Iar baba aceea, gazda lui, să întâmplă de veni și ea acolo atunce și, dacă văzu aceste, să rugă acelu cetățan să-l lasă în chizăsie ei până a dăoaza, și ei îl lăsară până **87^r** a dăoaza pentru voie babii. Și dacă marsă // acasă cu baba, îi zisă baba:

– Dară nu te-am învățat eu mai înainte să te păzești de oamenii orașului acestuia, că sănt foante vicleni și răi, ci, iată, acum să mă ascultă cum te voi învăța eu. Dacă ai gresit întâi, ascultă. Vezi acești oameni vicleni ai orașului, ei au dascal care îi intrece pe toți din vicleșug; și el îi învață toate răutățile și vicleșugurile, și ei au obiceiu de să adună înainte lui în toate sămbetele dacă înnopteară și fieștecarile spune dascalului lor toate câte răutăți și vicleșuguri au făcut peste săptămână. Ci dară ascultă acest sfat al meu și ț-a fi de mare folos.

Și să dusă baba și-i adusă haine precum purta ei, cetățenii aceia²¹⁶, și-l schimbă în haine și-i arătă casa dascalului și zisă: /

87^v – Și tu, dacă a însăra, te²¹⁷ du și te amestică pe<n>tre cetățeni și întră în casă și te păzește să nu te cunoască și stă între dânsii can deoparte și ascultă cu luoare aminte toate câte să vor vorbi de dânsii și să ții minte bine și de mare folos ț-a fi.

Și dacă însără, el marsă, neguțitorul, după învățătura babii și să amestecă între dânsii și întră în casă înainte dascalului și stătu can deoparte și asculta; și văzu pre cel ce cumpărăsă lemnele cele mirosoitoare de la dânsul, stătu înainte dascalului și începu a spune cu mare bucurie zicându:

²¹⁵ Scris: s n¶ am esk .

²¹⁶ Scris: a(i) eea

²¹⁷ Scris: æh.

– Dascale, să știi dumnata că eu astăzi mare dobândă am dobândit, că au venit un neguțitor strein și au adus multă povoară de lemne mirosoitoare și eu l-am înșălat și am făcut tocmai // cu dânsul pre ief<t>en și am luoat la casa me tot lemnul 88^r cel mirosoitoriu, carile mii de pungi de bani face ace marfă, și eu i-am dat zapis numai o tipsie ce-a încăpea într-ânsa, ca o ocă, să-i umplu ace tipsie orici va pohti el pe toată marfa ci am luoat de la dânsul.

Iar dascalul zisă:

– Dar scris-ai zapisul ci i-ai dat²¹⁸ cu ce să-i umpli²¹⁹ tipsie?

Iar înșălatoriu zisă:

– Ba, așe anume n-am răspicat, ci orice va cere el pe lemne pot să-i dau, că, de va cere argint, puțin este, de va cere să-i umplu cu galbini, puțin este și de va cere și pietre scumpe, tot să-i umplu tipsie, că voi pune de tot felul de petre: bălaș, zmarandu, zamfir, rubin, sanfir și magneț, mărgăritariu, adiemant, piatră luminoasă scumpă, matostat, chirimbariu, cristal și cu de aceste pot să-i umplu tipsie și / tot mai mult voi 80^v dobândi eu pe marfa ci am luoat eu astăzi de la dânsul.

Iar dascalul zisă:

– Nu te lăuda, că nu ți-i bine tocmai și încă nu știi la ci va veni la urmă, că dar, de va fi și acela neguțitor om învățat și prifăcut, fiindcă are el atâtă bogătie, nu-s samănă să fie prost; și poate ț-a cere un lucru carile nici noi toț, cetățenii, nu vom pute avea să-i dăm, necun tu, poate să-ți ceară să-i umpli²¹² tipsie plină și cu vârfu de purici și să fie unii negri, alții bălțăț, alaci, alții pântănogi, alții roșii și să-i umpli tipsie de aceștie, apoi tu ce vei face? Rău ai făcut tocmai.

Și-l scoasă afară, iar el zisă:

– Dascale, nu mă probozi, nici mă pedepsi²²⁰, că acela este om prost, nu-l agiunge minte să-m ceară el de acest feliu ci ai zis dumnata.

Iar dascalul îl dedi afară. Și îndată veni la dascal și amăgitoriu carile trăge pe negustor // la giudecată și zisă: 89^r

– Dascale, și eu pe acel neguțitor l-am biruit și am pus mare rămășag cu dânsul: care pe care va birui din vorbe numai decât așe să facă cel rămas, să asculte pe cel ce au biruit și să facă orici i-ar poronci. Și eu l-am biruit la toate întrebările și apoi i-am poroncit zicându: „Iată acum că te-am biruit, pasă acum de be toată apa mării”. Și au rămas până mâine și știu că multă avuție mi-a da, numai ca să-l las.

Atunci zisă dascalul și cătră acela:

– Nici tu n-ai izbândit nimică, rău ai umblat.

Iar amăgiul zisă:

– Și zapis mi-au dat precum că l-am rămas.

Iar dascalul lor zisă:

– Bine că ț-au dat zapis, dară de va zice el: „Eu voi be apa mării precum

²¹⁸ Scris: (i) da(æ)a(m); altă lectură posibilă: *i-ai dat-ai*.

²¹⁹ Scris: s (i) ¶mpl e.

²²⁰ Scris: pede(p) i .

m-am apucat cu tine, că de nevoie m-am apucat, că nu mă lăsai, ci și astăzi nu voi
 89^v șuvăi, de vreme căci am apucat de am zis, nu voi tăgădui". Și ț-a zice: „Sco/ate zapisul”. Și după ci îl vei ceti, iar el poate să zică: „Eu m-am apucat să beu numai apa mării până a săca de tot, după cum scrie în zapis, iar nu m-am apucat să beu toate gările câte cură în mare²²¹. Ci acest om, ci m-am apucat cu dânsul, să margă întâi el să opreasă²²² toate gările câte cură în mare, și apoi eu voi be apa mării până va săca”. Și apoi tu ci vei face? Că nu poți să poprești gările și să astupi izvoarale și te va rămâne și nu vei pute scăpa de dânsul și cu greu l-ei împăca. Și rău te lauzi.

Iar el zisă:

– Nu-i așe de învățat acel neguțitoriu, că este om prost, nu-l²²³ agiunge minte.

Iar dascalul îl dedi afară și pe acela. Atunce veni și amăgoriul cel orbu și zisă:

– Dascale, astăzi am văzut un negustoriu strein în târgu și-i era ochii lui încru-
 90^r cișetă și eu l-am apucat foarte tare și i-am zis că el mi-au fărat ochiul meu și am rămas orbu; și, fiind el orbu, au pus ochiul meu la dânsul și pentru aceea nu i să potrivescu ochii și caută încrucișet și am zis să-m de ochiul cu pace, să-l scoată din capul lui și să me-l puie la loc și să-l tămăduiască. Și au rămas până mâni înainte ta și știi că mi-a da mult, numai ca să scape.

Iar dascalul lor zisă:

– Nici tu n-ai făcut nimică și rău ai umblat, că dar, de-t va zice el ția, cându veți fi înainte mea, va zice: „De vreme ci acest om mă năpăstuiaște și zice că eu i-am furat ochiul lui și l-am pus în capul meu, și eu giur că nu-i așe, și n-am crezare, poroncște dumnața ca să-s scoată el ochiul carile zice el că-i a lui și oi scoate și eu ochiul meu carile zici că l-am furat, și dumnața le pune în cumpănă și, de vor veni tocina cu ai lui, atunce vinovat voi rămâne, iar de nu vor veni întocma la cumpănă, atunce omul 90^v ș-a cere dreptate pentru ci l-a făcut de ș-au scos ochiul”. Și cu gre pedeapsă tre/buie să rămâi pedepsit²²⁴ și cel mai rău va fi că lui tot îi mai rămâne un ochiu, iar tu vei rămâne obidnic, orbu de tot și întunecat și vei vre să-i dai tot ci ai, și nu vei pute scăpa. Și rea treabă și slujbă ai făcut.

Iar acel amăgori zisă:

– Dascale, nu-l agiunge pre dânsul minte ca să²²⁵-m zică el aceste cuvinte.

Iar bietul neguțitor cel strein asculta toate și le pune în inima lui cuvintele acelui dascal al viclenilor, iar a dăoaza, dacă să făcu zio, marsă neguțitoriu la amăgoriul cel ci luoasă lemnul cel mirosoitoru și-i zisă:

– Priiatine, dă-m ci ai tocmit cu mine pre negoțul meu.

Iar amăgiul zisă:

– Pohtește ci să-t dau și eu gata sănăt să-t dau.

Iar neguțitorul scoasă o tipsie și zisă:

²²¹ Scris: mărh.

²²² Scris: s opres(s)k .

²²³ Deasupra scris și barat m.

²²⁴ Scris: pede(p) i (æ).

²²⁵ Scris: si .

– Eu voiu să-m umpli²¹² această tipsie²²⁶ plină cu vârfu de purici: unii²²⁷ să fie negri, alții bălțați, // alții murgi, alții roșii și pântănogi și să fie tocma, cât parte bărbă- 91^r tească, atâtă și parte femeiască.

Și așe începu a-l trage tare și de aproape și în grabă:

– Dă-m curând acum, că eu n-am a șăde aice cu tine.

Și nu-l slăbie măcar un ceas, iar amăgiul numai ci asuda și să oltă, temându-să și de dascalul lui, și mult să rugă și nu-l pute împăca și apoi îi dedi întruit prețul lemnelor celor mirosoitoare și abie îl iertă neguțitoriu. Apoi mearsă neguțitoriu în târgu și găsi și pe cei doi amăgori, cel cu pricina ochiului și cel ce-i poroncisă să beie apa mării toată. Si îndată îi apucă el cu mare tărie și-i trăge la judecată și le zisă cuvintele cele ci le auzisă / de la dascalul lor, iar ei, dacă au văzut că au biruit și le-au răspuns 91^v tocma ca și dascalul lor, ei s-au spăriet²²⁸ și au început a să rugă tarai și să-l împace și să nu mai margă la dascalul lor la giudecată. Si multă avuție îi dederă cât au cerut el și abia au scăpat, iar neguțitoriu s-au întorsu cu multă dobândă la casa lui.

Și acum, părintele mieu împărate, să știi că, din câte ț-am spus, socotescu²²⁹ că intru acestaș chipu m-au făcut pe mine dascalul meu.

Iar împăratul zisă:

– Cunoaște dar, fătul meu, că în trei ani ci ai fost întâi la dascalul cel dintâi nimică n-ai învățat, iar acum în 6 luni întreci toată înțelepciune și ai venit întru atâtă cuvântare cu//vioasă.

92^r

Iar cuconul zisă:

– Părintele meu, să știi, Împărație Ta, că eu atunce eram brudiu și fire trupului și a sufletului nu-m agiuta, nici ochii, nici limba, nici minte, nici inima nu-m pute să-m agiute la dăscălie și la învățatură, nici este cu putință copilul¹¹⁴ mic ca să învețe minte lesne, că tot copilul¹¹⁴ gândul lui este la gioc și la horă, iar nu la învățatură. Așe și eu, părintele meu, într-acel fel eram atunce și în firea copilărească²³⁰ și minte mea neașazătă și pentru aceea nu putem să învățu. Iar acum dascalul meu Sandipa, văzindu-mă Tânăr de vrâstă, nu mă învăța la grele din început, ca nu cumva eu, ca un Tânăr, să ostinescu și să urescu învățatura și încă și alta, că știi dascalul meu că, de m-ar fi pus dintâi la învățatură mari, și atunce eu poate m-aș fi mândrit și aș fi fugit de la dânsul, fiindu că sănt fecior de împărat, ci dascalul meu, / fiind mare înțelept, 92^v m-au luoat încet și în ușor, cât încă eu pohtem pe zi ci trece mai mult, pohtem cu tot gândul meu să-m arăte și să-m adaogă învățatura și în toate zilele orici învățam încă mai mult pohtem, fiindu că m-au titărit (!) bine dintâi și pentru aceea mi să adăoge dor peste dor la învățatură și mi să lumina minte și gândul meu. Si așe mă învăță deplin și eu, viindu-mi în minte desăvărșit toate câte mă învăța, le-am scris pe inima

²²⁶ Scris: æi (p) ̄ea.

²²⁷ Scris: ¶ne(i).

²²⁸ Scris: sp ri ̄(æ), apoi ̄ a fost modificat în e.

²²⁹ Scris: s| k| æh(s)k¶.

²³⁰ Scris: kopel rh(s)k .

mea și în minte și mi-am strânsu împrăștietul²³¹ mieu gându foarte tare și bine la un loc și numai spre învățatură vărsam gândul minții mele și limba spre bună cuvântare. Și pentru aceasta, preluminate părintile mieu, cu multă și nesfărșită mulțămită în 93^r toată vreme și în tot ceasul mulțemescu și sănt dator a mulțămi²³² Împără//ți*i*<*i*> Tale pentru mare milă ci ai făcut cu mine și cu învățatură și cu viață ci-*m* dăruis.

Atunce împăratul luo mare bucurie și mulțămită trimesă lui Dumnezeu din toată inima pentru darul ci au²³³ câștigat al fiului său și îndată începu a lăuda minte și învățatura cuconului și cu mare mulțămită au mulțemit Sandipii filosofului și mult l-au dăruit cu daruri.

Poronca împăratului să-i aducă pe vicleana muiere, țitoare lui

Și o adusără. Și așe șăzindu împăratul cu toț sfetnicii lui și cu toț boierii, zisă împăratul:

– O, muiere²³⁴, pentru ce pricină sârguai să omori pe fiul mieu? Spuni-*m* acum drept.

Iar ea zisă:

– Drept ți-o spune, preputernice împărate²³⁵. Tot omul câte le face în lume aceasta 93^v ori de să greșe/ște, ori de face bine, tot pentru folosul său să ostenește ca să să folosască pe sine, ca să-s mai poată lungi viața.

Și începu a-i spune drept zicându:

– Eu, împărate, după ci l-am luoat pe fiul tău, am început a mă nevoi în tot chipul ca să pot afla pricina lui, din ci pricina nu vra să grăiască și am început a-l întreba cu dulci cuvinte și în tot chipul mă silem ca să scot cuvânt din gura lui, și nicidcum nu-l putem să-l fac să grăiască; și, văzind eu că nu pot să izbândescu, l-am apucat cu alte vorbe răle ale violenii<*i*>, cu care vicleșug am scos cuvânt din gura lui, însă foaite strășnic mi-au răspunsu, fiin<*d*>că așe mi să căde să-*m* răspunză de supărare ci făcusim cu vorba mea. Și eu, dacă am văzut acel răspunsu strășnic, m-am spăriet, fiindcă am greșit cu vorbile mele foarte rău și nu mă tăgăduiescu²³⁶ astăzi, iar întâi am gândit că el au zis că „după 7 zile 94^r vei vide tu răspunsul mieu și // patima ta” și eu de frica Împărății<*i*> Tale, temându-mă că după 7 zile m-a spune ce am zis. Dreptu iț spun: apucasim eu mai înainte ca până la 7 zile să te fac să-l omori, ca să nu-*t* apuce a spune vorbile mele²³⁷. Și acum fă cu mine, o, mult puternice împărate, cum vei vre.

Iar împăratul atunce, după vorba muierei, căută la domnii săi și la toț sfetnicii să vază ci vor răspunde și, șăzindu împăratul că tac toț, zisă împăratul:

²³¹ Scris: (n)prev̄eæ¶(I).

²³² Scris: m¶(I)c m .

²³³ Scris: a(m); cf. ms. 3184: *au* (68^r).

²³⁴ Scris: m¶er h.

²³⁵ e scris peste a.

²³⁶ Scris: æeg d¶e(s)k¶

²³⁷ Scris: mhl e; altă lectură posibilă: *meale*.

– Ci sfat îm daț pentru această muiere, pentru o răutate mare ca aceasta ci au făcut?

Iar unul din boieri zisă:

– Cu cale este, puternice împărate, să i să taie mâinile și picioarele²³⁸.

Iar altul zisă:

– Ba nu aşă, ci să-i tai limba și să-i scoț tot dinții cu cleștele.

Iar altul zisă:

– Ba nici aşă, mai bine să o spintici de vie, să-i scoț inima și să o arunci la câini.

Iar muiere, dacă auzi aceste răspunsuri asupra ei²³⁹, / zisă:

– Pozvolescă-mă, puternice împărate, să mai grăiescă puținel până mi-oi lua pedeapsa ci mi s-a hotărî.

Și zisă împăratul:

– Grăiește atunce.

Muiere spusă această pildă zicând:

– Împărate și mult puternice și pre înțeleptilor domni și sfetnici, aceste cuvinte ci ați zis acum pentru mine le asămănezu eu cu o poveste al unii vulpi, care în toate noptile intră într-o cetate pe o fereastă și merge la un tăbăcar și-i mâncă peile și multă pagubă îi făce. Iar tăbăcarul au păzit să vază de unde i să face lui atâtă pagubă și află că-i de la vulpe și pusă cursa. Și, cum veni vulpe, dedi în cursă, dară, fiind vulpe viclenă, făcu vicleșug și scăpă din cursă și deci să temu vulpe să să întoarcă să iasă iar pe ace fereastă din cetate afară și să dusă de umblă toată noapte pin cetate pe // lângă zid. **95**
 Și, văzind că nu-ș găsește loc să iasă afară, zisă: „Va<i> de mine! Ci-*m* fu a păti! Că dacă s-a face zio, mă vor vide dulăii și mă vor omori și aşă voi peri ca o beciscnică, ci mai bine să fac vreun meșteșug, doară voi scăpa”. Și mersă vulpe și să tăvăli prin niște baligi și în gunoaie și să feștele și marsă și să culcă lângă o poartă can deoparte și să făcu că-i moartă²⁴⁰. Iar dacă să făcu zio, veni un om, până a nu deschide poarta, și văzu vulpe feștelită și cu gura căscată ca o moartă și scoasă cuțitul și-i tăie coada și zisă: „Această coadă mi-a fi de ștersu piața morii”. Și sta omul de aștepta pe portarriu ca să-i deschiză poarta, iar vulpe răbdă și tot să făce că-i moartă. Și mai veni și alt om și, văzind pe cela ce ține coada vulpii în mâna, și văzu și vulpe și scoasă și acela cuțitul și-i tăie urechile, / zicând că sănt bune să se joace copiii. Iar vulpe răbdă. **95v**
 Apoi mai veni și alt om și, dacă văzu pe ciialalți că-i tăiasă unul coada, altul urechile vulpii, luo și acela o piață și-i zdrobi câțiva dinți din gura vulpii zicând: „Eu am auzit că, pe cine îl dor dinții, acela să poarte dinți de vulpe în gură și să lecuriești”. Iar vulpe răbdă și aceasta și tot să făce că-i moartă. Atunce veni și portariul și cu alt om și, dacă văzură pe cielalți oameni ci aștepta la poartă și ține fiștecarile ce tăiasă de la vulpe și văzu și vulpe moartă, portariul marsă să deschiză poarta, iar omul carile venisă cu portariul zisă:

²³⁸ Ambii i scriși peste e și, respectiv, .

²³⁹ Scris: ea(i); altă lectură posibilă: eai.

²⁴⁰ Scris: poaræ .

— Fraților, și eu am auzit că inima de vulpe este de mare leacu la toate bolile, orici feliu de boală să fie, să să afume cu inimă de vulpe și îndată dobândește sănătate. //

96^r Si eu voi spintica vulpe aceasta și voi luoa inima.

Și scoasă cuțitul ca să spintice vulpe, iar vulpe, dacă auzi că va să-i scoată inima, ea atunce nu putu să răbde și așe batjocorită sări și dedi pe poartă afară și scăpă vie.

Așe și eu, ticăloasa de mine, aceste câte sfătuiră boierii, sfetnicii împărații*<î>* Tale, gata sănt să le trag unil*<e>* ca aceste, iar cât să-m scoată inima, aceasta nu pot să rabd, o, vai de mine!

Atunce răspunsă și feciorul împăratului:

— Adevărat grăiește muiere aceasta și bună pildă spusă, că așe i să cade, că nu trebuiește oamenii cii înțelepti și cu minte să aibă greșalele muierești spre pizmă de moarte, ci aceștie i să cade și este cu dreptate să i să radă capul și sprâncenile și să o dizbrace până în brâu și să o muruiască cu dohot și să o puie pe un măgariu călare și să o poarte pe toate ulițile și să o bată / cu o puhă de teiu unsă cu dohot și să o rușineză; și doi trâmbitaș să margă unul înainte și unul denapoi și să zică tare să auză toț oamenii răutate ci au făcut ea și ci au fost gătit să facă fiului împăratului.

Iar împăratul, auzind aceste de la fiul său, să bucură. Si toț boierii și domnii²⁴¹ priimîră acest sfat. Si zisă împăratul:

— Bine ai socotit, fiul meu, cu mare înțelepciune ne sfătuis pe noi.

Si îndată poronci împăratul și așe îi făcură toate precum au zis fiul împăratului și o rușinară și o putără pin toată cetate, cât toț o au văzut-o și toț striga: „Așe i să cade”.

Iar după aceste zisă împăratul Sandipii filosofului:

97^r — Spuni-m drept, dascale, de unde luo fiul meu atâ/ta înțelepciune și degrabă, că nu-i din fire sau din naștere, ci-i din osârdia ta să cunoaște că au învățat.

Si răspunsă Sandipa și zisă:

— Împărate, minte fiului tău și înțelepciune de la Dumnezeu le are dar dăruite, de vreme ci și a me osârdie s-au împreunat cu aceste doao, adică s-au lipit osirdie, silința mea lângă darul lui Dumnezeu și voința fiului tău sau, să zicim, așe fiind darul lui Dumnezeu, au fost și voie fiului tău, apoi și silința mea pe lângă aceste doao s-au împreunat și pentru aceasta îndată au luoat fiul tău atâta înțelepciune²⁴², cât poate să întreacă pe toț oamenii cu răspunsurile lui. Deci pentru aceasta ascultă să-t spun o pildă.

Era un împărat și ave mulți filosofi, dintrii carile filosofi era unul mai mare.

97^v Si mai / ave împăratul și un cetoriu de stele. Si să întâmplă de să născu un fiu al filosofului celui mai mare și spusără împăratului că s-au născut fiu filosofului celui mai mare astăzi și-i frumos, iar împăratul îndată chemă pe cetoriul de stele și-i zisă să caute în stele pentru naștere fiului filosofului, să vază ci feliu de om va să fie, iar cetoriul de stele zisă:

— Am căutat, împărate, în stele astă-noapte în ceasul ci s-au născut, că au venit filosoful la mine și mi-au zis să-i cauți; și i-am căutat și i-am spus și filosofului și iată că-

²⁴¹ Urmează, din greșală, și; cf. ms. 3184 (71^r), unde și lipsește.

²⁴² e final scris peste altă slovă, ilizibilă.

spun și împărații*<i>* Tale că acesta copil⁵⁷ va să fie om rău, tâlhariu, ucigaș, pentru că în zodie rea s-au născut și mulți ani va trăi și de la 13 ani va începe a face toate răutățile.

Și-l chemă împăratul pe filosof, pe tatul copilului²⁴³, și-i zisă:

– Auzii acum ci spune cetitorul de stele // pentru fiul tău carile s-au născut.

98^v

Iar filosoful²⁴⁴ zisă cătră cetitorul de stele:

– Oare sănt adevărate aceste ce le spui împăratului și miia?

Iar astronomul²⁴⁵ zisă:

– Adevarăte sănt câte le-am spus, că eu foarte cu amăruntul am cercat pentru zodie copilului²⁴³ tău și aflaiu că va să fie încă vătav tâlharilor.

Iar filosoful zisă cătră împăratul:

– Eu voi pedepsi pe fiul meu și l-o păzi foarte, ca să nu fie el la o fire rea ca aceasta și încă am nădejde pe Dumnezeu că l-o face de²⁴⁶ nici cu gândul n-a gândi el să facă niște răutăți ca aceste.

Iar dacă să făcu copilul¹⁰⁴ de 8 luni, îl întercă mă-sa de la țită și-l pusă într-o casă și acolo îl hrăne și-l crește și-l învăță toate învățăturile bune și dăscălie și nu lăsa pe nime să intre la dânsul, nici / pe copil⁵⁷ nu-l lăsa să iasă afară niciodată la nime. 98^v Si așe îl păzi până la 15 ani, apoi zisă tată-său filosoful:

– Fiiule, mâine voi să te duc la împăratul, iar tu iată cum să te închini împăratului și să-l urezi²⁴⁷ frumos, ca să ne fie cinstă și laudă de la împăratul.

Iar acel voinicel al filosofului, dacă auzi că tată-său va să-l ducă la împăratul, el gândi săngur întru sine: „Eu încă n-am văzut pe împăratul niciodată, nici împăratul pe mine; și acum, când o merge, trebuie să-i duc ceva colaci miroitori, și de la tatul meu mi-i rușine a-i cere lucru ca acesta, ci eu voi face altfeliu”. Si să sculă într-ace noapte și ieși furiș de la tată-său și să dusă și nimeri tocma la curțile împăratului, ne//știind 99^v el ale cui sănt acele curți. Si așe de încet s-au apropiet, că nici străjării nu l-au simțit și au săpat pe supt părete și s-au tâmplat de au nemerit tocma la patul împăratului, iar împăratul, fiind deșteptat, îl văzu și să spăimântă foarte și gândi împăratul: „Acest tâlhariu, de nu s-ar simți el întru multă vărtute de tărie, n-ar fi îndrăznit el să intre în curțile mele, ci, pesamne, este foarte tare și eu, de voi zice ceva, el mă va omorî”. Si tăcu împăratul de frică. Iar furul să intinsă și luo o haină împărătească foarte scumpă și ieși cu dânsa și să dusă și a dăoaza dez-dimineață, tot fără de știre tătâni-său, să dusă în târgu și vându haina împăratului în târgu și cumpără colaci frumoși și miroitori. Si, dacă să făcu zio bine, veni filosoful și-l luo pe fiul său și marsără la împăratul și să închină, / iar voinicul închină colacii la împăratul și-l ură foarte frumos. 99^v Si îndată începu filosoful a-l lăuda pe fiul său și zisă:

²⁴³ Scris: k| pel ¶¶(i).

²⁴⁴ Scris: f el osof ¶(i).

²⁴⁵ Scris: a(s)æronom ¶(i).

²⁴⁶ e scris peste i.

²⁴⁷ Scris: ¶reze.

– Împărate, în veci să trăiești! Și iată că adusăiu pe fiul mieu la Împărația Ta ca să-l vezi pentru cele ci au zis cetorii de stele că la 13 ani va fi fiul mieu ucegaș de oameni; și iată acum fiul mieu este de 15 ani și niciun furtușag n-au făcut, și iată că astronomul este mincinos și de pe aceasta să cunoaște că, câte le spune astronomul, toate sănt minciuni.

Iar împăratul căută la copil⁵⁷ și cunoscu statul și obrazul și zisă cătră filosof:

– Acesta cu adevărat mi-au spart păretele meu astă-noapte și mi-au luoat haina me ce scumpă și fur este și tâlhariu, că eu îl cunoscu de astă-noapte. Și cetorii de stele câte mi-au spus atunce și acmă toate sănt adevărate, căci elu, ca un ișcusit astronom,
100^r toate le cunoaște din zodiia naștirii omului.

Dintru această pildă să știi, o, puternice împărate, că în naștere a fieștecaruia sănt însămnate istoriile și despărțite au spre bunătăți, au spre răutăți din planite sănt aceste, cum fu și la naștere fiului tău, că nu intru zburdăciune tinereților, când era copil⁵⁷, au învățat, ci, dacă au sosit în vîrstă de bărbat și împreună cu vîrstă, i-au sosit și lucrurile cele bune și lăudate și-i plin de toate darurile.

Și aceste zicând, să închină și să dusă la curțile sale. Atunce împăratul zisă cătră fiul său:

– Spuni-mi, iubite fiule, în ci chip dascalul Sandipa te-au învățat atâta filosofie?

Iar cuconul²⁴⁸ zisă:

– Părintile mieu, dacă m-au dus la casa lui, îndată făcu o casă mare, noao și câte învățături vre să mă învețe, toate le zugrăvi pe păreți; și încotro căutam tot istorii zugră-
101^v vite videm și lângă zugrăvituri scrisă și pricina și așe ori / la care chip căutam învățăm și unde eu nu mă pricepem el îm spune și mă învăța. Și așe am învățat toată filosofie desăvârșit întru puțină vreme și pre ușor am învățat și cu drag, fiind dascalul vrednic și meșteșugos la dăscălie.

Iar împăratul să bucură și să veseli foarte.

Pentru însurare au întrebat oarecine odată pre un filosof, anume preînțeleptul Săcund. Și zisă filosoful:

– Însurându-să un om, ce este muiere lui?

Iar Săcund zisă:

– Este întunecare bărbatului, furtună casii în tot ceasul, grijă și pagubă gânditoare în toate zilele, vrăjmășie și nevoie, războiu de tot feliul, o jiganie care de-a purure lă-
101^r cuieste cu dânsa, și-i leoaică care în tot ceasul să luptă cu tine și căte împodobită și mușcă pe furiș, dobi/toc cu nărvă viclen, muncă sufletului bărbatului nesfârșit. Amin!

Să știi tot că așe au grăit și au răspunsu preînțeleptul Săcund filosoful și așe este adevărat.

Sfârșitul istorieiⁱ lui Chir împărat și al Sandipii filosofului

²⁴⁸ Scris inițial kope, iar apoi o a fost modificat în ¶, p în k și e în | .

GLOSAR

Pentru a înlesni înțelegerea textului editat, am anexat o listă de cuvinte și expresii al căror sens este mai puțin sau chiar deloc cunoscut astăzi. În selectarea termenilor ne-am condus de criteriul neapartenenței la fondul de bază al lexicului literar actual, procedeul de glosare fiind aplicat exclusiv unităților lexicale cu sens învechit ori regional sau/și popular, unele dispărute din limbă sau menținute cu sens diferit. Totuși, pentru a nu mări numărul termenilor glosați, nu au fost reținute formele neliterare de tipul *așe, cătră, gios, pre* etc., al căror sens se întrevede clar.

Ordonarea cuvintelor-titlu, păstrate întocmai cum apar în text, este cea alfabetică, cu indicarea doar a primei apariții.

- acmu** adv. „acum” 16^r.
aferim interj. „foarte bine, bravo” 26^r.
amegiu s. m. „amăgitor” 85^r.
amesteca vb. „a defăima” 21^v.
apuca vb. 1. „a se prinde, a se angaja” 3^r.
2. „a avea relații cu...” 67^v. 3. expr. *a apuca pe cineva cu vorbe* „a ademeni cu vorba” 93^v.
4. „a începe” 46^r.
astronom s. m. „astrolog” 98^r.
astronomie s. f. „astrologie” 5^r.
asupra prep. expr. *a veni ceva cuiva asupră* „a veni un necaz neașteptat peste cineva” 59^r.
așeza vb. expr. *a așeza cu cineva ceva* „a se înțelege cu cineva asupra unui lucru” 73^v.
așiști adv. „îndată, fără zăbavă” 38^v.
au adv. interrog., conj. 1. adv. interrog. „oare” 55^r. 2. conj. „sau” 8^r.
balaș s. n. „varietate de rubin” 88^r.
bănuia vb. „a suspecta” 12^v.
bârnet s. n. „brăcinar” 67^r.
bicisnic s. m. „om vrednic de compătimire” 66^v.
bicisnicie s. f. „starea omului becisnic” 81^r.
birui vb. „a se supune cuiva” 35^v.
biruitor s. m. „stăpânitor” 60^r.
blăstămat s. m. „ticălos” 55^v.
blem vb. imper. 1 pl. „să mergem” 49^v.
bortă s. f. „gaură” 54^v.
bortos adj. „găunos” 53^r.
brudiu adj. „copilăros, necopt la mințe” 92^r.
can adv. „cam” 18^r.
casă s. f. „cameră, odaie” 18^v.
camară s. f. „cameră” 25^v.
căuta vb. „a privi” 24^v.
ceas s. n. 1. sint. *mult ceas* „timp îndelungat” 7^r. 2. loc. adv. *în tot ceasul* „tot timpul” 92^v.
cerca vb. 1. „a cerceta” 16^v. 2. „a se sili, a se strădui, a căuta să...” 21^v. 3. „a căuta” 24^v.
cercătură s. f. „investigație” 5^r.
cerși vb. „a cere” 15^v.
chip s. n. loc. adv. 1. *în tot chipul* „în multe feluri” 44^v. 2. *în ce chip* „cum” 100^r. 3. *într-acesta chip* „în felul acesta” 51^v. 4. *într-alt chip* „altfel” 11^r.
chivernisală s. f. „administrare” 85^r.
cineși pron. nehot. „fiecare” 78^v.
cât conj. „încât” 10^r.
cucon s. m. „fiu” 1^v.
colun s. m. „măgar sălbatic” 27^r.
crunt adj. „însângerat” 44^r.
cumpăna s. f. expr. *a fi (sta) în (la) cumpăna de moarte* „a fi în pericol de moarte” 68^r.
curăție s. f. „curățenie” 11^r.
dăscălie s. f. „învățatură” 4^r.
dăoza adv. loc. adv. *a dăoaza* „a doua zi” 18^v.
de prep. 1. „din” 21^v. 2. „de la” 23^v.

deprinde vb. „a instrui pe cineva” 7^v.
desface vb. „adezlegă de vrăji, farmece” 49^v.
desfăcător adj. „care dezleagă o vrajă, un farmec” 47^v.
dizmerda vb. „a se desfăta” 9^v.
din prep. „de” 70^r.
dovedi vb. „a învinge” 43^v.
drept adj., prep. 1. adj. „devotat” 21^r.
2. prep. „lângă, în dreptul” 75^v.
elinean s. m. „grec” 17^v.
elinelic adj. sint. *limba elinească* „limba greacă veche” 1^r.
făgădui vb. „a se jura” 3^r.
fără conj., prep. 1. conj. loc. conj. *fără decât* „decât” 10^r. 2. prep. loc. adj. *fără de cale* „nedrept” 59^v.
fărădelege s. f. „neleguire” 33^v.
făt s. m. 1. „fiu” 1^v. 2. expr. *fătul meu* „fiul meu” 81^r.
feredeu s. n. „baie” 78^v.
feștelii vb. „a se murdări” 95^r.
feștelit adj. „murdărit” 95^r.
foarte adv. 1. aşezat înaintea vb. „mult, tare” 12^r.
fur s. m. „hoț, tâlhar” 99^r.
furtuşag s. n. „furt” 99^r.
găzdaș s. m. „gazdă” 62^r.
găz dav adj. „plăcut” 38^v.
gâlceavă s. f. „ceartă” 28^r.
giupân s. m. „stăpân” 18^v.
giurui vb. „a făgădui” 3^r.
giuruință s. f. „făgăduință” 3^r.
gloată s. f. „suită” 31^v.
gol adj. (despre sabie) „scoasă din teacă” 25^r.
ibovnic s. m. „amant” 17^v.
ispită s. f. „încercare” 39^v.
ispiti vb. 1. „a descoase” 8^r. 2. „a îndrăzni” 16^r. 3. „a încerca” 63^r.
izbăvi vb. „a salva” 68^r.
izbândi vb. „a mândui” 31^r.
împărăți vb. „a domni ca împărat” 1^v.
încai adv. „cel puțin; măcar” 11^r.

încă adv. „de asemenea” 46^v.
îngădui vb. „a aștepta” 5^v.
înspăimăt adj. „înspăimântat” 81^r.
întrebăciune s. f. „întrebare” 78^r.
înțelege vb. „a afla” 45^r.
jilt s. n. „tron” 7^r.
jupeneasă s. f. „soție de om înstărit” 17^r.
mai că s. f. „mamă” 37^v.
maștihă s. f. „mamă vitregă” 8^r.
meșteșugi vb. „a plănuia” 39^r.
meșteșugire s. f. „uneltire” 1^r.
meșteșugos adj. „iscusit, îndemânatic” 100^v.
meșteșugui vb. „a meșteșugi; a plănuia” 10^r.
meșteșuguit adj. „viclean” 56^v.
mânea vb. „a dormi undeva peste noapte” 52^r.
mâhneciune s. f. „mâhnire” 7^v.
mângâacios adj. „mângâios” 8^v.
mântui vb. „a se salva” 52^v.
mântuit adj. „terminată” 82^r.
momiță s. f. „maimuță” 51^v.
moșie s. f. 1. „orice bun moștenit” 50^v.
2. „loc de origine al cuiva” 62^v.
muieră s. f. 1. „femeie” 12^r. 2. „soție” 11^v.
muieresc adj. „femeiesc” 13^v.
mult adv. „foarte” 55^r.
mulțemitor s. f. 1. „mulțumire” 58^v.
2. „ceea ce se oferă drept răsplată” 78^r.
muncă s. f. „suferință, chin” 101^r.
munci vb. „a chinui” 35^r.
muncitor s. m. „persoană care torturărează, chinuieste, căznește” 59^r.
murui vb. „a murdări” 96^r.
naramgiu adj. „roșu-deschis” 37^r.
nădăjdui vb. 1. „a se îndrepta cu încrere spre...” 33^r. 2. „a-și pune speranță în...” 31^r.
nebuni vb. „a înnebuni” 64^v.
neclătit adj. „statornic; hotărât, ferm” 50^v.

- negoț** s. n. „marfă” 85^r.
neguțătorie s. f. „negustorie” 51^v.
neguțitoriu s. m. „negustor” 21^v.
nevoi vb. „a se strădui” 44^v.
nevoință s. f. loc. adv. *cu multă nevoință* „cu tragere de inimă” 21^r.
norod s. n. „oameni” 72^r.
numai adv. 1. constr. neg. întărîtă pleonastic de *ci* „ci” 15^r. 2. însotit de *ce* „imediat” 69^v. 3 loc. adv. *numai ce* „abia” 7^r.
oarece pron. nehot. „ceva” 61^v.
oarecine pron. nehot. „cineva” 47^r.
obidi vb. „a se amârî” 23^v.
obidnic adj. „orb” 90^v.
ocărî vb. „a se certa” 63^v.
odaie s. f. „una dintre încăperile stânei, în care se prepară și se păstrează cașul și brânza” 75^v.
orândui vb. expr. *a orândui la moarte* „a condamna la moarte” 11^v.
osebire s. f. „despărțire” 51^r.
osirdie s. f. „ardoare” 1^v.
ospăt s. n. „mâncare” 63^v.
ostini vb. 1. „a obosi” 92^r. 2. „a se strădui” 10^v.
patimă s. f. „nenorocire; necaz” 94^r.
păsa vb. „a merge, a se duce” 26^r.
pe prep. „în” 98^r.
pedepsi vb. „a învăța; a educa” 98^r.
pentru prep. conj. comp. *pentru căci* „pentru că” 5^r.
petrece vb. „a suferi, a îndura” 23^v.
pozovenchi s. m. „om șarlatan” 36^r.
pierde vb. „a omorî” 23^v.
pieri vb. „a omorî” 51^r.
pierzare s. f. 1. „pieire” 58^v. 2. sint. *locul cel de pierzare* „loc de execuție a pedepsei capitale” 69^r.
pil s. m. „elefant” 56^v.
pizmaș s. m. „dușman” 31^r.
pizmă s. f. „dușmănie” 31^r.
planită s. f. „zodie” 5^v.
pleca vb. 1. „a convinge, a determina” 45^v. 2. urmat de inf. „a începe să...” 28^r.
poromb s. m. „porumbel” 54^v.
porombită s. f. „porumbită” 54^v.
popreală s. f. „opreliste” 60^v.
popri vb. „a opri” 35^r.
potrivire s. f. „împotrivire” 60^v.
povârni vb. „a se înclina” 56^v.
pozvoli vb. „a permite” 75^r.
prăpădi vb. „a pierde ceva” 49^r.
preget s. n. loc. adv. *fără de preget* „neîntrerupt” 60^v.
prepune vb. „a presupune; a bănu” 17^v.
pripus s. n. „presupunere” 16^v.
prici vb. „a se certa” 33^r.
pricină s. f. „vină”.
prigoni vb. „a se certa” 86^r.
priimitor s. n. „un fel de han” 52^r.
privilește s. f. loc. adv. *în privilește* „în văzul tuturor” 50^v.
probozi vb. „a mustra” 88^v.
prunc s. m. „copil mic; fiu” 43^r.
pruncie s. f. „copilărie” 42^v.
puhă s. f. „bici” 96^v.
purcede vb. „a pleca” 17^r.
rămas adj. „învins” 89^r.
rămâne vb. „a învinge” 33^r.
răsări vb. „a sări brusc” 30^v.
răpegiune s. f. „repeziciune” 20^v.
râmător s. m. „porc” 14^r.
rândui vb. expr. *a rândui la moarte* „a condamna la moarte” 13^r.
rușina vb. 1. „a umili” 96^v. 2. „a viola” 11^r.
samă s. f. expr. 1. *a lua samă* „a calcula” 30^v. 2. *a da samă* „a suporta consecințele pentru cele făcute” 41^v.
saracan s. f. „sărmăna” 37^r.
scârbelnic adj. „care provoacă dezgust” 22^r.
seca vb. „a se atrofia” 42^r.
seceră s. f. „seceriș” 54^v.
sfădi vb. „a se certa” 63^v.
sfetnic s. m. „sfătitor” 26^v.
sili vb. „a se strădui” 12^v.

sârgui vb. „a sili” 93^r.
slobod adj. „liber” 24^r.
slujnică s. f. „servitoare, slugă” 17^r.
soroc s. n. „termen, timp” 72^v.
soție s. f. 1. „tovarăș” 28^v. 2. expr. *a nu avea soție* „a nu avea pereche” 55^v.
sta vb. loc. vb. *a sta față* „a se confrunta cu cineva” 82^r.
stat s. n. „statură” 99^v.
strigare s. f. „strigăt” 10^v.
stropitură s. f. „strop” 55^r.
sudui vb. „a înjura” 25^v.
șârlău s. n. „șuvoli” 36^v.
ședea vb. „a încăleca” 27^v.
șuvăi vb. „a-și declina răspunderea” 80^v.
tăgădui vb. „a se sustrage” 93^v.
tămădui vb. „a vindeca, a lecui” 90^r.
temei s. n. loc. adv. *cu temei* „trainic; temeinic” 7^v.
ticălos adj. „sărman; nenorocit” 34^v.
titări vb. sens neprecizat 92^v.
tot adj. pron. neh. „fiecare” 93^r.
trage vb. „a se retrage” 16^r.
trândav adj. „leneș” 34^v.
treabă s. f. „slujbă” 13^v.
trieza adv. „a treia zi” 26^v.
țiitoare s. f. „concubină” 8^r.

țâță s. f. „sân, mamelă” 98^r.
uliță s. f. expr. *a da ulița cuiva* „pedeapsă prin bătaie pe stradă” 63^v.
umple vb. „a se împlini” 32^v.
unu num. card. adj. sint. *unul născut* „unicul copil” 21^r.
ucide vb. „a bate, a lovi” 65^r.
vadea s. f. „termen fixat” 6^v.
vătav s. m. „conducător al unui grup organizat” 98^r.
vărtute s. f. 1. „vigoare” 16^r. 2. loc. adj. *întru vărtute* „plin de vigoare” 99^r.
vedi vb. „a demasca; a denunța” 57^v.
voie s. f. 1. sint. *voie rea* „indispoziție” 32^r. 2. expr. *a-și facevoie rea* „a se întrista” 46^v.
voitor adj. loc. adj. *voitor de rău* „răuoitor” 26^v.
zamfir s. n. „safir” 88^r.
zapis s. n. „document, dovadă scrisă” 6^r.
zăbavă s. f. „întârziere” 24^v.
zăbăvi vb. „a întârzia” 24^v.
zăuși vb. „a se zăpăci” 27^v.
zburdăciune s. f. „zburdălnicie” 100^r.
zdrobi vb. „a isprăvi” 2^r.
zvori vb. „a servi, a sluji la curtea unui domnitor” 6^v.